

EGY 600 ÉVES ÍTÉLET: LUXEMBURGI ZSIGMOND 1424. JÚNIUS 28-ÁN ELDÖNTI A SLESVIG-KÉRDÉST

KÉPES GYÖRGY

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. KÉPES GYÖRGY

HABILITÁLT EGYETEMI DOCENS
ELTE ÁJK MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK
KEPES.GYORGY@AJK.ELTE.HU

2024. június 17.

Slesvig helye a középkori dán történelemben

A Dán Királyság történelmi déli határát a 811-ben Nagy Károly követeivel megkötött szerződés az Ejder folyónál jelölte ki. A középkori Dánia területe tehát magában foglalta a teljes Jylland-félszigetet, Slesviget is beleértve, melynek természetes határa északon a Kongeå, délen az Ejder folyó. E terület északi fele jelenleg is Dániához, déli része viszont Németország Schleswig-Holsteinnek nevezett tartományához, tehát az egykori Holstein grófságához tartozik. (Az 1864. évi bécsi béke hatályba lépésétől az első világháborút

követő népszavazásig egész Slesvig Poroszország része volt.)

A középkorban Slesvigben a magyar történelemből is jól ismert dukátushoz hasonló

territoriális részhatalom alakult ki a Dán Királyságon belül, amelyet trónviszályok kezelésére használtak. 1259-ben meghalt I. Kristóf király, akinek az özvegye a 10 éves Erik királyfi trónigényét támogatta, bejelentkezett azonban a trónért a korábbi király, Ábel szintén Erik nevű, ekkor már nagykorú fia is. A vitát a Szent-szék döntötte el, a primogenitura elve szerint Kristóf fiát ismerve el királynak, akinek Erik Abelsent a slesvigi hercegséggel kellett kárpótolnia. Mivel utóbbi anyai ágon Adolf holsteini gróf unokája volt, a viszály egyszerre növelte Dánia megosztottságát és a szomszédos német tartomány urainak befolyását Dél-Jyllandon.¹

A 14. század elején a helyzet annyiban súlyosbodott, hogy a holsteini grófok

a baltikumi kereszties háborúk miatt nehéz helyzetbe került dán királyi kincstár fő hitelezői lettek. Mii-tán 1326-ban a dán előkelők felmondták a hűséget II. Kristóf királynak, az utódjául megválasztott 11 éves III. Valdemár helyett ténylegesen nagybátyja, Gerhard holsteini gróf kormányozta az országot, aki megszerezte a slesvigi dukátust is – ekkor került először egy kézbe Slesvig és Holstein a történelem során.² A Dán Királyság helyzetét 1340 után IV. Valdemárnak sikerült ugyan stabilizálnia, de 1386-ban leánya, Margrete Valdemarsdatter régensnő³ ismét egy holsteini grófnak, VI.

Gerhardnak adta hűbérbe a hercegséget.

Az ítélet közvetlen előzményei

VI. Gerhard 1404. évi halála után a körülmények megváltoztak. Ezúttal a gróf özvegye, Erzsébet folyamodott kölcsönért Margretéhez, aki a grófok slesvigi birtokait kérte zálogba. Amikor 1410-ben megpróbálta az ebből eredő jogait érvényesíteni, a holsteini nemesek felkelést robbantottak ki. Egy évvel később a felek fegyverszünetet kötöttek, Flensburg városa pedig hűséget esküdött Margretének, ő azonban 1412. október 28-án pestisben meghalt. Örökbefogadott fia, VII. Erik király 1413-ban Nyborgba összehívta a Danehof nevű főnemesi gyűlést, hogy hűtlenség miatt emeljen vádat a holsteini lázadók ellen. A gyűlés a királynak adott igazat, és elrendelte a slesvigi birtokok visszavételét a kincstár javára.

A holsteiniek nem voltak hajlandóak eleget tenni az ítéletnek, így a fegyverszünet lejártával ismét fellángoltak a harcok. Erik azonban hiába foglalta el 1417-ben Slesvig városát, hamarosan állóháború alakult ki a felek között, ami a keleti-tengeri kereskedelmi útvonalakat veszélyeztette. Luxemburgi Zsigmond német király személyes megbízottja, Rumpold Henrik glogóvi herceg közbenjárásával aztán a dán király 1422. év végén megállapodott Erzsébet immár nagykorú fiaival, Henrik, Gerhard és Adolf grófokkal abban, hogy beszüntetik a katonai műveleteket, és Zsigmondtól kérik jogvitájuk

eldöntését, kijelentve, hogy bármilyen ítélet szülessék is, azt tiszteletben fogják tartani.

A grófok aligha sejtették, hogy egy zseniális diplomáciai manőver áldozataivá váltak. Zsigmond édesanyja ugyanis VII. Erik nagynénje volt. A két király tehát első unokatestvére volt egymásnak, és közöttük már az 1410-es évek óta igen bensőséges volt a kapcsolat. Erik 1419-ben a Sárkány-rend lovagja lett. Lovaggá ütésekör Zsigmond megígérte, hogy meglátogatja Dániában, amit a husziták csehországi felkelése akadályozott meg. Amikor az 1422. évi nürnbergi birodalmi gyűlés döntött arról, hogy minden erőt a felkelők leverésére kell összpontosítani és be kell szüntetni minden ellenségeskedést a birodalmon belül, Erik azt is megígérte Zsigmondnak, hogy részt vesz a husziták elleni hadjáratban.⁴

A két unokatestvér már a nürnbergi gyűlés előtt találkozott egymással: 1422 februárjában együtt vettek részt az akkor már 70 éves II. Ulászló lengyel király (a dinasztiaalapító litván Jogaila, Nagy Lajos veje) és 17 éves negyedik felesége, Zsófia esküvőjén. 1423. augusztus végén, szentföldi zarándoklatra indulva Erik ismét elhagyta Dániát és szülőföldje, Pomeránia érintésével átutazott Lengyelországon. Két hetet töltött Krakkóban, ahol újra találkozott Zsigmonddal, majd innentől – William Mollerup dán történészt idézve – „árnyékként követte és mindenben támogatta őt”,⁵ ezáltal még a korábbinál is mélyebb barátságba kerülve vele.

Az ítélet

Zsigmond 1424. június 28-án Budán meghozott ítéletéből⁶ nem rekonstruálható pontosan, hogy a felek milyen jogi érveket sorakoztattak fel álláspontjaik mellett, az oklevél csupán az arra vonatkozó, 1423. január 1-jén kelt német nyelvű okleveleket⁷ idézi latinul, hogy a felek előre alávetették magukat döntésének. Az ítélet hivatkozik ugyanakkor arra, hogy a király megbízottja, Rumpold Henrik herceg (aki egyébként 1423. január 18-án elhunyt) „gondosan megvizsgálta a felek előadásait, meghallgatta a tanúkat és beszerzett minden bizonyítékot”, így Zsigmond a herceg által adott „megbízható jelentés” alapján tudott a dán királyt képviselő Erik Crumedik lovag és Henrik gróf megbízottja, Nicolaus jelenlétében ítéletet hozni.

A holsteini fél értelemszerűen Margrete 1386. évi hűbéradományára és annak 1396-ban Assens városában történt megerősítésére,⁸ míg Erik a zálogjog érvényesítésével szembeni fegyveres ellenállással a holsteinek által megvalósított hűtlenségre, azaz az 1413. évi nyborgi gyűlés határozatára hivatkozott. Zsigmond – Ferenc esztergomi prépost, alkancellár által felolvasott – ítélete szerint Dél-Jylland „cum omnibus iuribus et pertinentiis a dán királyhoz és országához tartozott és tartozik”, akit be kell vezetni annak teljes birtokába, továbbá hogy az említett területekre „Henrik, Adolf és Gerhard grófok hűbérjogon semmilyen igényt (nullum jus ratione feudi) nem támaszthatnak”.

Az ítélet a Dánia túlzott megerősödésétől tartó

Hanza-városok ellenállását váltotta ki, akik 1426-ban hadat is üzentek Eriknek. Az újabb háborúban hiába harcolt sikerrel a dán haditengerészet, a holsteinek 1431-ben elfoglalták Flensborg városát, amivel ötéves fegyverszünetet sikerült kikényszeríteniük. 1434-ben felkelés tört ki Erik ellen Svédországban. A meggyengült uralkodó az 1435. évi vordingborgi békében egész Slesviget Adolf holsteini grófnak volt kénytelen átengedni. 1439-ben a dán rigsråd is megfosztotta Eriket a trónjától, aki már egy évvel korábban a hozzá mindvégig hű Gotland szigetére, Visborg várába menekült. Egyfajta kései viking vezérként innen vezetett kalóztámadásokat az arra haladó hajók ellen, sőt néha még a svéd partokat is fosztogatta. 1449-ben aztán hazautazott Pomerániába, ahol 1459-ben szülővárosában, Darlowóban hunyt el.

Hivatkozások:

- 1 Erich Hoffmann: Königerhebung und Thronfolgeordnung in Dänemark bis zum Ausgang des Mittelalters. Walter de Gruyter, Berlin-New York, 1976, 134. p.
- 2 Raab Renáta: Ausztria schleswigi politikája, 1848-1852. Gondolat Kiadó, Budapest, 2013, 43. p.
- 3 A történelmi hagyomány szerint I. Margit királynő, ur.: 1375-1412.
- 4 Janus M. Jensen: Denmark and the Crusades, 1400-1650. Brill, Leiden, 2007, 59-60. p.
- 5 William Mollerup: Kong Erik af Pommerns Udenlandsrejse, 1423-1425. Historisk Tidsskrift, 1881. 3. sz. 713-744., 733. p.

⁶ Kivonatossan közli az ítélet lényegét: Zsigmondkori Oklevéltár XI. (1424). Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2009, 312. p.
Latin nyelven és dán fordításban a teljes forrást közli: Diplomatarium Danicum, <https://diplomatarium.dk/dokument/14240628001> (2024.06.07.).
A szerző a latin nyelvű oklevélszöveg magyarra fordításában próbaképp igénybe vette a „Chat GPT” nevű mesterséges intelligencia 4.0 verzióját, mellyel való együttműködése során a vártnál jobb tapasztalatokat szerzett. Bár a szoftver által generált nyersfordítás – különösen ami a személy- és földrajzi nevek, illetőleg egyes történelmi fogalmak helyes használatát illeti – még messze van a tökéletestől, a Chat GPT a köznyelvi kifejezések fordításában és a nyelvtani szerkezetek átültetésében egészen magas színvonalú munkát végzett.
⁷ Zsigmondkori Oklevéltár XI. (1424), 312. p.
⁸ Kampen om Slesvig, 1404-1435. Diplomatarium Danicum, <https://diplomatarium.dk/temaer/tema-slesvig.html> (2024.06.08.)

Képek elérhetősége:

1. oldal: A Jylland-félsziget térképe. A szerző saját rajza. A rajz alapjául szolgáló térkép elérhetősége: Wikimedia Commons, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0e/Jutland_Peninsula_map.png/1134px-Jutland_Peninsula_map.png (2024.06.08.)

A cikkekben feltüntetett állítások a szerző saját véleményét képezik.

A blogon megjelent művek utánközlése csak a szerző és a szerkesztőbizottság engedélyével lehetséges. Ennek megszegése jogi felelősségrevonást eredményez.

Erre, a blogon megjelent írásra a következőképp lehet hivatkozni: Képes György: Egy 600 éves ítélet: Luxemburgi Zsigmond 1424. június 28-án eldönti a Slesvig-kérdést. In: **JOG.történet**. A HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport blogja. 2024. június 17. mtajogtortenet.elte.hu/blog/kepes-gyorgy-slesvig